

srečo obiskanim, se blagovoljno kaj usmiliti hotli naših ubozih pogorelcov! *)

Jernej Arko,
Vodiški fajmošter.

Glava in udje.

Kakor v človeškem truplu le takrat vse v pravim zdravju obstoji in vse dobro gré, kadar glava in udje trupla lepó svoje dolžnosti opravljajo, takó je tudi v velikim truplu, ki se deržava imenuje.

Glava je vodnik trupla; kér pa glava brez udov tudi nič prav opraviti ne more, mora skerbeti, de se v truplu vse v lepi edinosti z udi godí. Torej se glava nikdar ne sme prevzeti, de bi mislila, de ona je vse. Ravno takó pa tudi posamesni udje ne smejo misliti, de bi brez glave, vsak za-se zamôgli kaj opraviti. Vsak naj si bo svojih dolžnost svest, in naj opravlja svoje opravila v prid celiga trupla. Noga naj bo tedaj hvaležna, de oko na-njo pazi: ali prav stopa, — želodec naj ne bo ošaben v svoji misli, de le on celo truplo redí; ako bi ne bilo okusa in duha, bi želodec večkrat predelječ segel in zbolel. Če udje zbolé, zbolí tudi glava; torej naj glava skerbí in gleda, de se od udov vse odvérne, kar jim škodovati utegne, in de se bolni udje spet ozdravijo v svoj lastni prid, v prid glave, v prid celiga trupla.

Ta priméra človeškiga trupla z deržavnim truplam nam kaže, de naj deržava posebno skerb ima na tri naprave:

1) de se napravi v vsaki deželi učilnica, v ktéri se za izréjo in delavnost zanemarjenih otrók ubozih staršev skerbí;

2) de se naprava vstanóví, v ktéri se ljudém delo ponudi, ali kjer se skerbí, de se za take ljudi delo izvé;

3) de so jetnišnice takó napravljene, de so prave učilnice in delavšnice, v ktérik se malopridni človek v pridniga s podukam in delam spreoberne. Če se po ti poti spokoriti ne da, in v novič krade, ropa ali se scer zoper postave pregreší, naj se zaprè celi čas svojiga življenja v tako pokorivnico. Le malo jih bo pa prišlo v to napravo, če boste poprejšnji dve dobri.

Naj bi učniki ljudstva že mladosti globoko v serce vtisnili, de Bog ni dela za kazin (štrafingo) človeku naložil, zakaj kakó zamore taka reč kazin biti, ktéra človeku daje zdravje, premoženje in poštenje! Délo je eno nar imenitniših darov božjih, zatorej naj nikdar ne pozabimo že stariga pravila: Mòli in delaj! Délo častí vsaciga človeka; postopanje je gerdo za vsaciga, naj bo tudi visok gospod.

Kovač.

Pregled hudodelstev,

ki so bile dopernešene v mnogih deželah našiga cesarstva v 4 létih, to je, v létu 1845, 1846, 1847 in 1848.

(Konec.)

Poglejmo zdej hudodelce po spólu, starosti in omikanosti, in pomína vredne reči bomo zvedili.

Med 100 obsojenimi hudodelci je bilo na Salcburškem več kot ena četertína žensk, na Koroškem jih je bilo 21 med sto, v zgornjim Estrajhu 20, na Šlezkim 17, — nar menj žensk je bilo obsojenih na Laškem, Dalmatinskem, Gališkem, na Primorskem in v Bukovini (4 do 8 od sto). Pomína vredno je, de na slovenskim Štajarskim (10 med sto) in na Laškem Tiroljskim (3 med sto) je bilo veliko menj žensk obsojenih, kakor na nemškem Šta-

jarskim (16 med sto) in na nemškem Tiroljskim (21 med sto). V goratih krajih nemškiga Tiroljskiga, Salcburškiga, Koroškiga in zgornjiga Štajarskiga je bilo sploh nar več žensk obsojenih.

Kar starost zadene, je nar več hudodelcev med 20 in 40 létih. Mladih hudodelcev med 14 do 20 lét je bilo nar več (25 ali 26 med sto) v spodnjim Estrajhu (posebno na Dunaji), v Teržaškem Primorju, v Bukovini in na Koroškem, — nar menj pa (11 ali 13 med sto) jih je bilo v Galiciji, na Krajnskem, Českim, Dalmatinskem, Tiroljskim in Salcburškem.

Posebniga pomína vredno je tudi vediti, v ktérik deželah je bilo nar več tacič hudodelcev obsojenih, ki so že enkrat ali večkrat kazin (štrafingo) prestali, in kjer je bilo nar več tacič, ki so bili pervikrat obsojeni.

Nar več pervikrat obsojenih hudodelcev kaže Dalmatinska in Krajnska dežela, potem Bukovina, Lombardija in Teržaško Primorje — tedaj ravno v teh deželah, v ktérik je bilo nar več tacič iz sodnije izpušenih, ktérik se hudodelstvo ni skazati dalo. To je znaminje, de v téh deželah se vnovič zasacenič hudodelcam veliko težji njih hudodelstvo skazati zamore, kakor v drugih deželah avstrijanskiga cesarstva. — Nar več tacič hudodelcev, ki so bili že enkrat ali večkrat kaznovani, je na Salcburškem, Tiroljskim, Šlezkim, v zgornjim in spodnjim Estrajhu.

Kar stopnjo omikanosti ali izobraženosti (Bildungsstufe) hudodelcev zadene, se ne more ta tukaj bolj na tanjko določiti, kakor le s tem, de se zvé: ali so hudodelci brati in pisati znali, ali ne?

Vunder že v tem je očiten in velik razloček!

V Dalmaciji, Galiciji in Bukovini je bilo med sto hudodelci 90, na Krajnskem, slovenskim Štajarskim in Beneškem 70, na Šlezkim, Teržaškem, Goriškem, Istrijanskem, Koroškem in Lombarškem 60 tacič, ki niso ne brati ne pisati znali!

Te številke same po sebi glasno vpijejo, kakó potrebno je vsacimu človeku šolsko podučenje in omikanje, kér, kakor v našim cesarstvu takó tudi sploh na celim svetu, se najde nar več hudodelcev v versti tistič ljudi, ktérik šolsko podučenje ni omikalo.

Minister pravíce sam pravi, de to obilniši število hudodelcev iz verste neomikanič ljudi očitno kaže, de je ljudskih šol silno silno potreba!

De bi pač ta opomín ministra pravíce ne ostal glas vpijočiga v pušavi, in de bi po zgorej dokazanič številkah tudi tistič možje spregledali, ktéri velike dobrote in potrebe ljudskih šol dosihmal še niso spoznali! De bi se iz tega tudi kmečki starši, ki svojih otrók v šolo pošiljati nočejo, se prepričali, de je šolsko podučenje njenih otrók na vse stranič potrebno! —

Vikši sodnjištvo na Dunaji je v vsič deželah avstrijanskiga cesarstva skupej 357 hudodelcev k smerti obsodilo, po milosti cesarja je bila pa smertna kazin 330 hudodelcam odpušena, tedaj je bilo v imenovanič 4 létih 1845, 1846, 1847 in 1848 po celim našim cesarstvu le 27 hudodelcev ob glavo djanih.

Dopis od Save.

S pravim veseljem sim v stanu Vam oznaniti, de Breščani zamoremo prav zadovoljni biti z možmí okrožniga poglavarstva, osobito pa z okrožnim poglavarjem, slavno znanimu g. Dominkušem. Vstavoljubi možje so, in kér se ravnajo v vsim po postavah vstavne vlade, jim ni ravnopravnost narodov prazna beseda, ampak v djanju kažejo, de spoštujejo vsaciga naroda pervo pra-

*) Vredništvo Novic je pripravljeno milodare prejematí in jih potem g. fajmoštru poslati. Vred.

vico — veljavnost njegoviga jezika — brez ktere prave in postavne svobode nikdar ne bo. Žali bog! de je še veliko tacih ljudi, ki se iz dolziga spanja zbuditi ne moremo, de po vstavi jim podane in ponujane pravice rajši od se pahajo, kakor de bi se jih poslužili.*) E. St.

Iz Ljubljane.

Vredništvo Novic je dobilo naslednji sostavek za natis v Novice. Že po tiskarnih postavah se ne moremo braniti, razjasnjenje gosp. patra v „Novice“ djati; še rajši ga pa zató vzamemo, ker ta govor kaže, de je pridigar pretečeno nedeljo (17. marca) vse bolj prepričan bil od velike dobrote železne ceste, in je to clo očitno izgovoril. Pismo, ki smo ga od nekiga časti vredniga gospoda prejeli, se takóle glasi:

Kér so „Novice“ hvale vredno vselej očitno hvale, očitne napčenosti pa tudi očitno grajale, vedno pa za resnico se potegovale, ne bojo branile razjasnjenja zastran tiste pridige, od ktere so poslednjikrat povedale, de je neki pater pri Franciškanarjih železnico „hudičevo delo“ imenoval. Pridigar je pretečeno nedeljo v očitnim govoru to reč takole razjasnil:

„Preden danes keršanski nauk začnem, se mi potrebno zdi, še enkrat od železne ceste v misel vzeti. Pričakoval sim sicer, de se bo od tega morebiti mnogo govorilo; (zakaj? —) vunder pa nisim mislil, de se bodo moje besede napak zastopile in obračale. Kér se je pa to zgodilo, kar mi zlo težko dé, in so mi clo Ljubljanski slovenski časniki besede podtaknili, ki jih nisim govoril, za svojo dolžnost spoznam, zavoljo hudiga, ki bi iz tega utegnulo priti, na to odgovor dati. Ni res, kar vi, ljubi poslušavci, ki ste me zvesto poslušali, vsi lahko spričate, de bi bil jez rekel, kakor Ljubljanski časnik „Slovenija“ pravi, de je Bog hudiča v Englonď poslal, de je ljudem v misel dal, železno cesto narediti, ampak le to sim rekel, de so jo na Angleškim znajdli. Ravno tako tudi ni res, kar „Novice“ pišejo, de bi bil jez železnico „hudičevo delo“ imenoval. Ko bi bil pa vunder kdo moje besede od *hudiča*, kterimu je Bog oblast dal Joba skušati**), s železnico združil in jo za hudičevo delo imel, in bi morebiti po tim takim clo, kakor „Novice“ prav opomnijo, mislil, de bi železnico brez greha poškodovati smel, takimur krive misli odvzeti, očitno (danes) rečem: *de je železnica imenitna in od več strani koristna znajdba človeškiga uma, in njo poškodovati bi bila velika pregreha zoper cesarsko, cerkvéno in božjo zapoved.*“

*) V 10. listu »Slovenske Č bele« beremo v ravno tem oziru med drugimi rečmi tole: »Zvedili smo, da je g. Dominkuš voljen in pripravljen Slovencem uradno slovenski odpisavati, da pa Slovenci njegovega okrožja za slovenske pisme ne marajo.

Da kmeti za slovenske pisme ne marajo, se mora dolgi in terdi nekđajni beričovladi pripisati, katere so se privadili, kakor ptica po dolgoletni ječi na svojo kletko. Treba bo toraj še veliko stergati in piliti na Slovencih, pred ko se bo slovenska svitlost prikazala. — Čez to nemarnost kmeta, katero Nemci »gesunden Sinn des Landmannes« imenujejo, se na več krajih duhovniki tožujejo, pa jo sami najbolj podpirajo. — Gđ. duhovniki dobivajo od uradov nemške dopise, da bi jih svojim Slovencem ob nedelji ali prazniku slovenski preklicali. Imamo pravico terjati, da bi se jim taki dopisi v slovenskim jeziku pošiljali —, ali rajši se sami za prestavljavce takih pisem postavijo, ko pa de bi nevednim z dobrim izgledam naprej svetili.

Terjajte toraj vi najpred, kar vam gre in kar želite za sebe, in bote vidili, da bodo tudi kmeti za vami se ravnali.«

**) Job in železnica?!

Novičar iz mnogih krajev.

Cesar so poterdili 1. sušca za Horvaško in Slavonsko deželo začasno sodnijsko napravo, ki je enaka tisti, ki je v družih deželah avstrijanskiga cesarstva vpeljana, in ktera razpada 1) v kantonske sodnije, 2) v deželne sodnije, 3) v višji deželno sodnijo v Zagrebu in 4) nar vikši sodnistvo na Dunaji. — Nekdo je zrajtal, de gruntni davk, ki je po začasni postavi zdej tudi na Ogerskim, Erdeljskim, Serbskim, Horvaškim in Slavonskim vpeljan, bo vergel na léto 12 milijonov gold. — V Pražkim uradnim listu je nekdo novico oznanil, de ban Jelačić bo „Obersthofmeister“ presvitliga cesarja; ali bo pa zraven te službe tudi ban Horvaski ostal, ni vedil povedati. — Vojni minister Giulaj, ki je v nedeljo popoldan skozi Ljubljano šel, se je podal na Laško, ogledat primorske terdnjave. — Nar veči in nar krasniši kolodvor (Bahnhof) avstrijanske železnice bojo zidali v Terstu, kamor je minister Bruck, ki za Teržačane posebno skerbi, že komisijo poslal, de naj poišejo nar pripravniši mesto za kolodvor, kteriga podstavni kamen bojo cesar sami položili, in potem se bo berž zidanje začelo. — Radecki se je spet ozdravil. Unidan smo brali, de ta slavni mož ima 32 redov (Orden) in je častni mestnjan od 26 mést. — Na železnici čez goro Semering, ki loči Estrajh od Štajarskiga, spet dela 3000 delavcov. — Že je 86000 Ogrov iz poprejšnje ogerske armade v avstrijanski armadi uverstjenih. — Ni davnej kar je v Parizu nek žganjopivc, Pohard po iménu, strašno smert storil. V žganjarji je namreč z nekim tovaršem stavil, de si upa gorečo svečo požreti. Komej pa prinese svečo k ustam, se vžgè plamen v njem, in mahoma se na tla zvali. O pol ure je bil vés — razun glave — oglje in pepel! Žganje je v njem goreti začelo, in po njem je bilo. — V Parizu se je unidan še bolj „kunštna“ zamaknjena oglasila, kakor je naša Krajnska bila. Ta Francoznja je očitno v časopisih napovedala, de vsaki dan od 11. do 5. ure popoldan bolnike ozdravlja, ženitve sklepa, erbšine razodeva in več družih prihodnjih reči prerokuje! To je saj kaj za take, ki hočejo — osleparjeni biti. — Nar važniši prigodba v politiskih rečeh pretečeniga tedna se je zgodila v Parizu. 10. dan sušca so bile namreč na Francozkim nove volitve za poslance v francozki deržavni zbor namest 30 tistih poslancov, ki so se lani ondašnje prekucije vdeležili in so jo potem pobegnili ali pa v ječo djani bili. Vse je bilo radovedno, kakšni namestniki se bojo zdej namest unih volili — in pred nekimi dnevi so prinéšli Parižki časopisi nepričakovano novico, de so v Parizu 3 poslance izvolili enaciga duha, kakor so spredniki bili. Če bojo po deželi izvoljeni 27 poslanci tudi te verste, bo huda v deržavnim Francozkim zboru in za Napoljona! — Ravno s to novico je prišla iz Pariza tudi ta novica, de bojo papež na velki četertek v Rim prišli. Avstrijanski, Napolitanski in Španjski vojaki bojo združeni s Francozki takó dolgo v Rimu ostali, dokler ne bo iz Španjskih vojakov Papežova straža napravljena, ktera bo namestovala njegovo poprejšno Švajcarsko stražo. — Na 20. dan t. m. je poklicala Prajzovska vlada en kos nemškiga zbora v Erfurt. Tolikor, kolikor je dal predlanjskim nemški zbor v Frankobrodu govoriti, ne bo dal létas Erfurški, ki je le en kos nemške celíne, po volji Prajzovskiga kralja!

Današnjimu listu je pridjan 12 dokladni list.